

КОВАЛЕНКО

Наталія Петрівна,

доктор історичних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач сектору наукознавства
Інституту історії аграрної науки,

освіти та техніки

ННСГБ НААН

BoikoNP@ukr.net

(м. Київ)

**ЗДОБУТКИ СЕКТОРУ НАУКОЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ
АГРАРНОЇ НАУКИ, ОСВІТИ ТА ТЕХНІКИ ННСГБ НААН З РОЗВИТКУ
АГРАРНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ**

Встановлено, що основні напрями діяльності сектору наукознавства полягають у дослідженні історії формування науково-організаційних засад інноваційно-інвестиційного розвитку аграрної науки та її управління в Україні і визначенні теоретико-методологічних та науково-організаційних основ започаткування, становлення і розвитку сільськогосподарської дослідної справи в Україні. Науковцями з'ясовано історію створення галузевих вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ, обґрунтовано розвиток Національної академії аграрних наук України як науково-організаційного осередку аграрної науки. Вченими встановлено теоретико-методологічні та практичні основи функціонування галузевих наукових шкіл і центрів, як історично сформованих, інтелектуальних систем та їх роль щодо еволюції аграрної науки в Україні. Наведено здобутки аграрної науки і освіти України в контексті діяльності її визначних представників через підготовку монографій, збірників архівних документів і матеріалів, бібліографічних довідників, покажчиків та інших наукових видань.

***Ключові слова:** наукові здобутки, наукові співробітники, сектор наукознавства, інститут історії, аграрна наука, освіта і техніка*

**ДОСТИЖЕННЯ СЕКТОРА НАУКОЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ
АГРАРНОЇ НАУКИ, ОБРАЗОВАНИЯ И ТЕХНИКИ ННСГБ НААН ПО
РАЗВИТИЮ АГРАРНОГО ДЕЛА В УКРАИНЕ**

Установлено, что основные направления деятельности сектора наукознания заключаются в исследовании истории формирования научно-организационных принципов инновационно-инвестиционного развития аграрной науки и ее управления в Украине и определении теоретико-методологических и

научно-организационных основ создания, становления и развития сельскохозяйственного опытного дела в Украине. Учеными выяснена история создания отраслевых высших учебных заведений и научно-исследовательских учреждений, обосновано развитие Национальной академии аграрных наук Украины как научно-организационной ячейки аграрной науки. Учеными установлены теоретико-методологические и практические основы функционирования отраслевых научных школ и центров, как исторически сформированных, интеллектуальных систем и их роль относительно эволюции аграрной науки в Украине. Приведены достижения аграрной науки и образования Украины в контексте деятельности ее выдающихся представителей через подготовку монографий, сборников архивных документов и материалов, библиографических справочников, указателей и других научных изданий.

Ключевые слова: научные достижения, научные сотрудники, сектор наукознания, институт истории, аграрная наука, образование и техника

ACHIEVEMENTS TO SCIENCE STUDIES SECTOR OF INSTITUTE OF HISTORY OF AGRARIAN SCIENCE, EDUCATION AND TECHNIQUES OF NSAL NAAS FROM DEVELOPMENT OF AGRARIAN BUSINESS IN UKRAINE

It is set that main directions of activity to the science studies sector consist in research on the history of the formation of scientific and organizational principles of innovation and investment development of agriculture science and its administration in Ukraine and determination of theoretical and methodological, scientific and organizational bases of launching, formation and development of agricultural research in Ukraine. The scientists are detected of the history of creating branch higher educational establishments and scientific-research institutions, development of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine as scientific and organizational center of agricultural science. The scientists are established the theoretical, methodological and practical foundations of functioning of branch scientific schools and centers as the historically formed, intellectual systems, and their role in the evolution of agricultural science in Ukraine. The presented of the achievements of agricultural science and education in Ukraine in the context of its prominent representatives through the preparation of monographs, collections of archival documents and materials, bibliographic directories, references and other scientific publications.

Key words: scientific achievements, research workers, science studies sector, institute of history, agrarian science, education and techniques

В епоху глобальних змін і проблем розвиток науки має велике значення і вимагає безпосередньо дослідження її як соціального явища. Тому

співробітники, заснованого у 2001 р. академіком НААН В. А. Вергуновим, сектору наукознавства Інституту історії аграрної науки, освіти та техніки ННСГБ НААН, розуміючи підвищену зацікавленість до дослідження теорії, історії, соціології, економіки науки та інших її аспектів, вирішують цю проблему за принципово новим науковим напрямом [1, с. 4]. Оскільки за своєю суттю сукупність знань про науку зумовила формування нової науки – наукознавства, або науки про науку.

Наукознавство – це наука, яка досліджує закономірності розвитку науки, структуру і динаміку наукового знання та наукової діяльності, взаємодію науки з іншими соціальними інститутами і сферами матеріального та духовного життя суспільства [2, с. 28–29]. Наукознавство у логічному, соціологічному, політичному, економічному, психологічному та інших аспектах відображає загальні і суттєві процеси та явища, що характерні для різних сторін науки, їх взаємозв'язок, а також співвідношення між теорією науки, з одного боку, і технікою, виробництвом та суспільством – з іншого.

Оскільки наукознавство не є комплексом окремих дисциплін і навіть не синтезом знань різних аспектів науки, а цілісною наукою, що досліджує взаємодію різних елементів, які визначають розвиток науки як системи, яка історично змінюється [3, с. 7–8]. Тому співробітники сектору наукознавства охоплюють дослідженнями всі існуючі науки в їх взаємозв'язку та у зв'язку з практикою, враховуючи економічні, соціальні, політичні, культурні умови їх функціонування і розвитку; виконують функції, пов'язані з одержанням і нагромадженням матеріалів, фактів, їх систематизацією і теоретичним узагальненням, прогнозуванням та розробленням практичних рекомендацій.

Наука на кожному етапі свого розвитку нагромаджує в концентрованому вигляді наукові досягнення, і кожен факт включається у загальний фонд, не перекреслюється подальшими досягненнями пізнання, а тільки переосмислюється та уточнюється [4, с. 30–31]. Спадковість науки веде до однієї лінії її поступового розвитку і незворотності характеру, забезпечує функціонування науки як особливого виду соціальної пам'яті людства, яка

теоретично використовує попередній досвід пізнання дійсності та її законів. Процес розвитку науки супроводжується нагромадженням знань і формуванням певної структури безпосередньо науки.

Суть удосконалення науки полягає в тому, що теоретичні знання ґрунтуються на наукових теоріях – законах наукових теорій та їх наслідках, включають як процеси створення теорій (висунення гіпотези), так і виведення наслідків [2, с. 24–25]. Оскільки наслідки можуть бути емпіричними, то теоретичне знання включає в себе також і емпіричні знання, а отже, істотно впливає на процес спостереження і узагальнення змін у природі та суспільстві. Без теорії вчений не може скласти методику дослідження, оскільки теорія включає в себе зміст методу. Одночасно теорія може виступати як функція методу при створенні нової теорії для певної науки.

Кожна теорія замінюється у подальшому глибшою теорією [3, с. 9–10]. Проте, якщо теорія пройшла надійну експериментальну перевірку, вона ніколи не відкидається повністю, а зберігає своє значення у цій науці. Наукова теорія має окреслені для неї межі застосування, за якими вона має обмежені дії або повністю стає непридатною.

У наукознавстві теорія науки – це система узагальненого знання, пояснення різнобічності подій, ситуацій, що відбуваються у природі чи суспільстві [5, с. 92]. Поняття «теорія» має різні значення: для протиставлення практиці або гіпотезі як неперевіреному знанню у формі припущення; узагальнення передової практики відображенням її у мисленні і відтворенням реальної дійсності. Теорія безперервно пов'язана з практикою, яка ставить перед пізнанням завдання і вимагає їх вирішення. Тому практика входить органічним елементом до теорії, яка має складну структуру. Так, у економічній теорії можна виділити дві частини: формальні обчислення (економіко-математичні моделі, логічні рівняння та ін.) і «змістовну» інтерпретацію (категорії, закони, принципи), яка пов'язана з філософськими поглядами, світоглядами вчених, певними методологічними принципами підходу до дійсності.

Наукова теорія як форма організації знань забезпечує розширення сфери знання за межами безпосереднього спостереження [6, с. 3–4]. Тому вона відрізняється від простої реєстрації спостережень і характеризується наявністю таких елементів: загальних законів і сфери їх застосування, де вона пояснює явища, які відбуваються; сфери передбачення невідомих явищ; логіко-математичного апарату виведення наслідків із законів; визначення концептуальної схеми, без якої неможливе пізнання об'єктів цієї теорії.

Наукові теорії зумовлені історичними та соціальними умовами, в яких вони виникають, та рівнем виробництва, що домінують у той чи інший період і сприяють або гальмують їх пізнання [3, с. 11]. Оскільки теорія виникає як узагальнення пізнавальної діяльності і результатів практики, то вона сприяє перетворенню природи та суспільного життя. Критерієм істинності теорії є перевірка на практиці господарської діяльності людей, зміни у природі, суспільстві.

Уникнути хибних течій у науці допомагає дослідження історії розвитку науки як еволюційним, так і революційним шляхом [5, с. 72–73]. Оскільки революція у науці – це перерва поступовості, розрив формально-логічної послідовності розвитку, стрибок в історичному русі знань. Наукова революція руйнує існуючі наукові уявлення, здійснює перегляд фундаментальних понять і сприяє народженню важливих відкриттів нової системи знань, що є рушійною силою у розвитку техніки та її індустріалізації.

Проблематика наукознавства почала формуватись у 1930-х роках і тільки в 1960-ті роки наука про науку сформувалась як окрема галузь з чітко визначеними предметом і завданнями [4, с. 37–38]. У цей період почали створюватись колективи з вирішення проблем наукознавства, визначення системи показників для ключових понять наукознавства з використанням методів різних наук, сформувалась галузь статистичного дослідження структури і динаміки інформаційних потоків наукової інформації. На сьогодні у наукознавстві чітко визначено основні розділи знань про науку та їх елементи, за якими науковці здійснюють дослідження [2, с. 34–35]:

- загальна теорія науки – узагальнення практичного досвіду, розроблення концепцій теорії науки, основних напрямів її розвитку, методології;

- історія науки – дослідження генези динамічного процесу нагромадження наукових знань, які характеризують розвиток в історичному аспекті як окремих наук, так і наукознавства у цілому та встановлюють його закономірності;

- соціологія науки – аналіз взаємодії науки і суспільства в різних соціально-економічних формаціях, дослідження соціальних функцій науки та відносин людей у процесі наукових досліджень, тобто яким чином впливають матеріально-виробнича діяльність, соціально-економічний устрій та ідеологія на функції науки у суспільстві;

- економіка науки – виявлення економічних особливостей розвитку і практичного використання науки, критеріїв економічної ефективності наукових досліджень;

- політика науки – визначення напрямів розвитку науки із врахуванням об'єктивних умов, потреб суспільства та загальної політики держави, що базується на вирішенні проблем нормативного характеру і дослідженні характеру взаємодії між окремими науками та їх зв'язком з технікою і суспільством при використанні результатів всього наукознавства;

- теорія наукового прогнозування, планування і управління науковими дослідженнями – розроблення стратегії науки на майбутнє, планування її матеріального забезпечення та організація управління науковими дослідженнями;

- методологія науки – способи дослідження систем у науці, побудова моделей науки і різних видів наукової діяльності;

- наукова організація праці, психологія, етика та естетика наукової діяльності – опрацювання систем наукової організації праці вчених, дослідження психологічних, етичних і естетичних чинників наукової діяльності (зацікавленість, емоції, інтуїція, уявлення, індивідуальні особливості вчених);

- право науки – дослідження і нормативне забезпечення взаємовідносин між науковими колективами та їх співробітниками, розроблення системи міжнародних і державних законів про науку і їх висвітлення на практиці;

- мова науки – використання міжнародних та національних систем понять і термінології, особливостей стилю викладення результатів наукових досліджень;

- класифікація наук – розроблення міжнародної та національної системи класифікації наук у наукознавстві, що виконує функції угруповання наукових знань у певні системи, сприяє уніфікації науки, її міжнародних зв'язків та прискоренню темпів розвитку.

Отже, емпіричні та теоретичні знання існують у певному виявленні – особливостях стилю викладення результатів наукових досліджень, опрацюванням і формуванням яких займається наукознавство. Наукові знання не існують поза мовою науки і поза певними науковими групами людей [5, с. 81]. Існуючи єдиною для всіх членів такої групи, наукова мова перетворює індивідуальні наукові знання у колективне надбання. Оскільки мова науки включає певну систему понять, то сприйняття вченими мови науки означає також прийняття відповідної системи мислення.

Математичний апарат мови науки сприяє можливості виведенню точних кількісних наслідків з реалізації основних положень (законів) теорії, отриманню кількісного уявлення [6, с. 9–10]. Можна зробити висновок, що в певних випадках математичний апарат не адекватний теоретичному уявленню. Так, виявлення за допомогою математичного апарату перевищення витрат виробництва проти нормативних не розкриває реальних процесів виробництва, що призвели до подорожчання продукції. Водночас математичний апарат науки сам по собі не виконує функції наукового пояснення. Це має дослідити економічний аналіз, аудит із застосуванням методичних підходів.

Оскільки методи наукознавства – це цілісна система, яку формують комплексний, якісний і кількісно визначений аналіз, системні міждисциплінарні дослідження, тому значний методологічний потенціал для

наукознавства належить теорії систем, дослідженню операцій, економічним наукам, соціології [3, с. 28]. Застосування конкретно-наукових методів (історичних, емпіричних, соціологічних, економічних) для виявлення закономірностей функціонування і розвитку науки уможливило отримання нових знань про науку як складно організовану соціальну систему, що має прикладне значення [7, с. 48]. Особливе місце належить наукометричному аналізу як конкретно-науковому методу кількісного оцінювання продуктивності суб'єктів наукової діяльності на різних соціальних рівнях.

Недовершеність нинішнього пізнавального апарату наукознавства і надзвичайна складність систем дослідження потребували дотримання максимально можливого рівня внутрішнього критичного аналізу наукової та методичної літератури і практичного досвіду, як іманентної риси наукознавчого дослідження. На основі зазначених методів наукознавства актуальним стає виконання комплексного дослідження і теоретичного узагальнення досвіду функціонування соціальних систем у науці з метою обґрунтування науково-технічної політики, раціонального формування потенціалу науки і підвищення ефективності наукової діяльності за допомогою засобів соціального, економічного та організаційного впливу.

З огляду на це, упродовж 2001–2005 рр. співробітники сектору наукознавства виконували наукові дослідження у межах НДР «Історія започаткування, становлення та розвитку сільськогосподарської дослідної справи в Україні» (номер державної реєстрації 0102U001526).

У межах зазначеного дослідження визначено сутність, характер і зміст сільськогосподарської дослідної справи. В історичному аспекті відтворено започаткування її наукових засад. Виявлено та опрацьовано низку фундаментальних праць діячів сільськогосподарської дослідної справи з вирішення актуальних проблем у рослинництві, землеробстві, тваринництві та механізації цих галузей в Україні. Здійснено пошук і опрацювання джерельної бази щодо історії сільськогосподарської дослідної справи в Україні, яка складається як з друкованих, так і з рукописних матеріалів, що зберігаються в

архівах; розкрито роль і місце народного дослідництва в стародавню добу та у часи середньовіччя в Україні. Встановлено, що найдавнішими дослідними закладами, на основі яких створювали наукові господарства сільськогосподарського спрямування, були аптекарські городи і сади, які мають велике значення для започаткування сільськогосподарської дослідної справи в Україні.

Упродовж 2006–2010 рр. співробітники сектору наукознавства виконували наукові дослідження у межах НДР «Історія становлення та діяльності науково-дослідних установ і освітніх закладів аграрного профілю в Україні» (№ державної реєстрації 0107U003107).

У межах зазначеного дослідження здійснено аналіз процесу зародження, становлення і розвитку галузевих науково-дослідних установ та навчальних закладів, які виконували загальноосвітню та спеціальну підготовку фахівців у галузі рослинництва, землеробства, тваринництва та механізації сільського господарства. Дослідження, виконане з метою визначення часових меж зазначеної проблеми, основою яких є попередні здобутки науковців, дозволило висловити думку, що розвиток сільськогосподарської дослідної справи в Україні набув широкого поширення у другій половині XIX ст. Визначено наукові здобутки видатних вчених у галузі сільського господарства упродовж XIX–XX ст. Аналіз історіографії та джерельної бази дослідження сприяв здійсненню аудиту галузевих науково-дослідних установ і освітніх закладів України та їх класифікації за функціональним та адміністративним напрямом.

Упродовж 2011–2015 рр. співробітники сектору наукознавства науково-дослідну роботу з історії аграрної науки, сільськогосподарської дослідної справи та її управління виконували у межах прикладного дослідження 41.04.00.05.П за темою: «Розробити науково-організаційні та концептуальні основи становлення та розвитку сільськогосподарської дослідної справи в Україні: теоретико-методологічні, історико-наукознавчі, біографічні та джерелознавчі аспекти дослідження» (номер державної реєстрації 0114U001207).

У межах зазначеного дослідження встановлено і проаналізовано етапи історії сільськогосподарської дослідної справи в Україні та її управління, історико-наукознавчі, біографічні, джерелознавчі аспекти науково-організаційних та концептуальних основ її започаткування та становлення для усвідомлення перспектив подальшого розвитку вітчизняної аграрної науки, яке вимагає набуття ґрунтовних історико-культурних знань, пов'язаних у тому числі з недослідженими фактами, подіями, забутими іменами українських вчених-аграріїв, окремими науковими установами та їх координуючими об'єднаннями в галузі сільського господарства. Створено документальні друковані джерела інформації у вигляді збірників документів і матеріалів, науково-допоміжних бібліографічних, ретроспективних, тематичних, бібліографічних покажчиків, біографічних довідників для висвітлення наукової діяльності окремих вчених і наукових колективів як складової частини національної бібліографії; сформовано національний науково-інформаційний та бібліографічний ресурс у галузі аграрної біографістики, бібліографії та історії аграрної науки.

З 2016 р. наукові дослідження співробітники сектору наукознавства здійснюють у межах ПНД 44 «Наукові основи ефективного функціонування та інноваційно-інвестиційного розвитку аграрної науки в конкурентних умовах міжнародної інтеграції» («ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК») на 2016–2020 рр. – Підпрограма 44.00.04 «Наукові основи інформаційно-бібліотечного забезпечення досліджень в галузях агропромислового виробництва». Науково-дослідну роботу з історії аграрної науки, сільськогосподарської дослідної справи та її управління виконують за такими темами: фундаментальне дослідження 44.00.04.02.Ф «Методологічні та організаційні засади управління системою інноваційно-інвестиційного розвитку аграрної науки: історико-концептуальний аспект» (2016–2020 рр.) (№ державної реєстрації 0116U002103); прикладне дослідження 44.00.04.03.П «Науково-організаційні та регулятивні засади інноваційної діяльності в системі аграрної науки: теоретико-

методологічні, історико-наукознавчі, архівні, біобібліографічні аспекти дослідження» (2016–2018 рр.) (№ державної реєстрації 0116U002102).

Основними завданнями наукознавства є: дослідження законів і тенденцій розвитку науки; аналіз взаємодії наук; прогноз розвитку науки; встановлення проблем наукового знання та наукової творчості; організація науки й управління її розвитком. Тому співробітники сектору виконують наукові дослідження із застосуванням методів наукознавства за такими напрямками: дослідження історії формування науково-організаційних засад інноваційно-інвестиційного розвитку аграрної науки та її управління в Україні; розроблення теоретико-методологічних та науково-організаційних основ започаткування, становлення і розвитку аграрної дослідної справи в Україні.

Вченими досліджено історію створення галузевих вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ, розвиток Національної академії аграрних наук України як науково-організаційного осередку аграрної науки; розроблено теоретико-методологічні та практичні основи функціонування галузевих наукових шкіл і центрів, як історично сформованих, інтелектуальних систем та встановлено їх роль щодо еволюції аграрної науки в Україні. Репрезентовано здобутки аграрної науки і освіти в Україні у контексті діяльності її визначних представників, науково-дослідних установ та вищих навчальних закладів через підготовку і видання історико-наукознавчих та біобібліографічних довідників, покажчиків, збірників архівних документів і матеріалів та інших наукових видань.

У межах фундаментального дослідження на основі створеної у процесі виконання наукового проекту документальної бази сформовано концептуальну модель управління системою інноваційно-інвестиційного розвитку аграрної науки в Україні. Визначено організаційний поступ вітчизняної аграрної науки в контексті історичного розвитку світової галузевої наукової думки, яка, незважаючи на відносно нетривалий термін свого існування в системі культурних цінностей будь-якої нації, своїми теоретичними відкриттями, а

також широкомасштабними виробничими проектами, заслуговує зайняти належне місце в колі природознавчих наук.

У межах прикладного дослідження встановлено і проаналізовано етапи історії сільськогосподарської дослідної справи в Україні та її управління, історико-наукознавчі, архівні, біобібліографічні аспекти науково-організаційних та регулятивних засад інноваційної діяльності для усвідомлення перспектив подальшого розвитку вітчизняної аграрної науки, яке вимагає набуття ґрунтовних історико-культурних знань, пов'язаних з недослідженими фактами, подіями, забутими іменами українських вчених-аграріїв, а також з окремими навчальними закладами і науково-дослідними установами та їх координуючими об'єднаннями в галузі сільського господарства.

За період наукової діяльності співробітниками сектору наукознавства упродовж 2001–2017 рр. підготовлено та видано понад 680 наукових праць, з яких 28 монографій, 12 збірників документів і матеріалів, 8 біобібліографічних покажчиків та довідників, 6 збірників матеріалів науково-практичних конференцій і понад 600 наукових статей з вирішення актуальних проблем історії вітчизняної аграрної науки та освіти в контексті світової галузевої наукової думки. Серед них відмітимо монографії, біобібліографічні покажчики, збірники архівних документів і матеріалів:

Серії «Біобібліографія вчених-аграріїв України»:

1. *Професор ТЕРНИЧЕНКО Аристарх Григорович (1882–1927):* біобібліогр. покажч. наук. і наук.-попул. пр. за 1902–1930 роки. До 125-річчя від народж. / УААН, ДНСГБ; уклад. В. А. Вергунов, А. С. Білоцерківська; наук. ред. В. А. Вергунов. – К., 2008. – 98 с. – (Кн. 23).

2. *КУЛЖИНСЬКИЙ Сергій Пантелеймонович (1880–1947):* біобібліогр. покажч. наук. і наук.-попул. пр. за 1906–1948 роки / НААН, ДНСГБ, Ін-т с.-г. мікробіол. та агропром. вир-ва, Носів. селекц.-досл. ст.; уклад. В. А. Вергунов, С. С. Кулжинський, А. С. Білоцерківська, М. О. Сопіга, Н. М. Буняк, М. О. Сардак; наук. ред. В. А. Вергунов. – К., 2011. – 116 с. – (Кн. 45).

3. *Професор БОЙКО Петро Іванович: біобібліогр. покажч. наук. пр. за 1966–2016 рр.* / НААН, ННСГБ; уклад. Н. П. Коваленко; наук. ред. В. А. Вергунов; авт. вступ. ст. В. А. Вергунов, В. Ф. Камінський, Н. П. Коваленко. – К.: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. – 190 с. – (Кн. 63).

Історико-бібліографічної серії «Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії»:

1. *Академік РЕМЕСЛО Василь Миколайович (1907–1983): біобібліогр. покажч. До 100-річчя від дня народж.* / УААН, ДНСГБ, Мирон. ін-т пшениці ім. В. М. Ремесла; уклад. В. А. Вергунов, О. О. Черниш, В. І. Дубовий, Г. Ю. Борсук; наук. ред. В. А. Вергунов; авт. вступ. ст. Б. Є. Патон, М. В. Зубець. – К.: Колообіг, 2006. – 191 с. – (Кн. 10).

2. *Сільськогосподарський науковий комітет України (1918–1927 рр.): зб. док. і матеріалів. До 75-річчя створення Укр. акад. аграр. наук* / УААН, ДНСГБ; уклад. В. А. Вергунов, А. С. Білоцерківська, Б. К. Супіханов, С. Д. Коваленко; за заг. ред. М. В. Зубця, Ю. Ф. Мельника; наук. ред. В. А. Вергунов. – К.: Аграр. наука, 2006. – 526 с. – (Кн. 14).

3. *Всеукраїнська Академія Сільськогосподарських Наук (1931–1935 рр.): зб. док. і матеріалів. До 75-річчя створення Укр. акад. аграр. наук* / УААН, ДНСГБ; уклад. В. А. Вергунов, І. В. Гриник, З. П. Кірпаль, Н. І. Семчук, О. П. Решетник, О. М. Пильтяй; під. ред. Ю. Ф. Мельника; наук. ред. В. А. Вергунов. – К.: Аграр. наука, 2006. – 311 с. – (Кн. 15).

4. *Українська академія сільськогосподарських наук (1956–1962 рр.): зб. док. і матеріалів. До 75-річчя створення Укр. акад. аграр. наук / УААН, ДНСГБ; уклад. В. А. Вергунов, Н. Б. Щебетюк, Б. К. Супіханов, О. Б. Бакуменко; наук. ред. В. А. Вергунов. – К.: Аграр. наука, 2006. – 377 с. – (Кн. 16).*

5. *Відділ сільськогосподарських наук АН УРСР (1945–1956): зб. док. і матеріалів / УААН, ДНСГБ, НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; уклад. В. А. Вергунов, З. П. Кірпиць, Н. І. Семчук, В. М. Товмаченко, Л. Л. Ткач, О. П. Зайцева, О. С. Онищенко, Л. М. Яременко, В. А. Кучмаренко; за наук. ред. М. В. Зубця. – К.: Аграр. наука, 2008. – 348 с. – (Кн. 21).*

6. *Вергунов В. А. Васильй Николаевич Ремесло – учёный-селекционер (1907–1983): (к 100-летию Мирон. ин-та пшеницы им. В. Н. Ремесло) / В. А. Вергунов, О. А. Черныш; НААН, ГНСХБ; отв. ред. М. В. Зубец. – К., 2010. – 140 с. – (Кн. 35).*

7. *Науково-консультаційна рада Народного комісаріату земельних справ УСРР (1927–1930 рр.): зб. док. і матеріалів / НААН, ДНСГБ; уклад. В. А. Вергунов, О. О. Черниш, З. П. Кірпиць, А. С. Білоцерківська, Ю. О. Соколюк; під заг. ред. М. В. Зубця, Ю. Ф. Мельника; наук. ред. В. А. Вергунов. – К., 2010. – 600 с. – (Кн. 41).*

8. Білоцерківська А. С. *Сільське господарство України першої чверті ХХ століття та його науково-освітнє забезпечення в контексті діяльності професора А. Г. Терниченка* / А. С. Білоцерківська; НААН, ДНСГБ; за наук. ред. В. А. Вергунова. – К., 2010. – 179 с. – (Кн. 42).

9. *Південне відділення ВАСГНІЛ (1969–1990): зб. док. і матеріалів. До 80-річчя створення НААН / НААН, ДНСГБ; уклад. В. А. Вергунов, З. П. Кірпиць, В. І. Кучер, В. С. Лозицький, Н. І. Семчук, О. П. Зайцева; наук. ред. М. Д. Безуглий.* – К., 2011. – 544 с. – (Кн. 47).

10. Черныш О. А. *Академик В. Н. Ремесло – ученый и организатор сельскохозяйственной науки (1907–1983) (к 100-летию Мироновского института пшеницы им. В. Н. Ремесло)* / О. А. Черныш, В. А. Вергунов; НААН, ГНСХБ; науч. ред. Н. Д. Безуглий. – К., 2011. – 262 с. – (Кн. 48).

11. *Сільське господарство УРСР та його наукове забезпечення у 1940–1946 роках: зб. док. і матеріалів / НААН, ДНСГБ, Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України; уклад.: М. В. Присяжнюк, В. А. Вергунов, О. О. Черниш, В. І. Кучер, А. С. Білоцерківська, Н. П. Коваленко, Н. В. Маковська, О. В. Корзун.* – К., 2012. – 756 с. – (Кн. 62).

12. *Сівозміни в системах землеробства України (1958–1984 рр.): зб. док. і матеріалів / уклад. Н. П. Коваленко; НААН, ДНСГБ; наук. ред. В. А. Вергунов.* – К.: Нілан-ЛТД, 2012. – 588 с. – (Кн. 67).

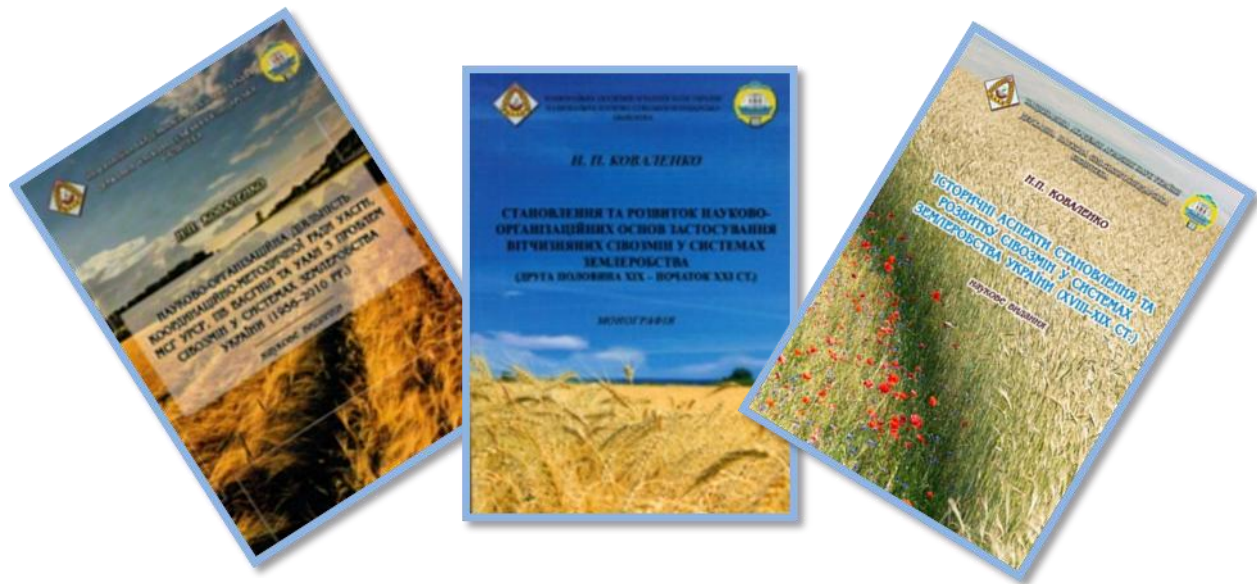

13. *Науково-організаційні засади розвитку аграрної науки та її управління в УРСР (1962–1969 рр.)*: зб. док. і матеріалів / НААН, ДНСГБ, ЦДАВО України; уклад.: В. А. Вергунов, О. О. Черниш, В. І. Кучер, А. С. Білоцерківська, Н. П. Коваленко, Н. В. Маковська; наук. ред. В. А. Вергунов. – К.: ФОП Корзун Д.Ю., 2014. – 1464 с. – (Кн. 72).

14. *Організація наукового забезпечення сільськогосподарської галузі УРСР у 1946–1956 роках*: зб. док. і матеріалів / ННСГБ НААН, ЦДАВО України, ЦДАГО України; уклад. В. А. Вергунов, В. І. Кучер, О. О. Черниш, А. С. Білоцерківська, Н. П. Коваленко, Н. В. Маковська, О. В. Бажан; наук. ред. В. А. Вергунов. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – 886 с. – (Кн. 75).

15. *Державне регулювання сільськогосподарської науки в УСРР / УРСР у 1935–1940 роках*: зб. док. і матеріалів / НААН, ННСГБ, Ін-т історії аграр. науки, освіти та техніки, ЦДАВО України, ЦДАГО України; уклад. В. А. Вергунов, В. І. Кучер, О. О. Черниш, А. С. Білоцерківська, Н. П. Коваленко, Н. В. Маковська, О. В. Бажан; за заг. ред. Я. М. Гадзала; наук. ред. В. А. Вергунов. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 474 с. – (Кн. 88).

16. *Колгоспна дослідна справа в УСРР/УРСР у 1934–1956 роках*: зб. док. і матеріалів / НААН, ННСГБ, Ін-т історії аграр. науки, освіти та техніки, ЦДАВО України, ЦДАГО України; уклад.: В. А. Вергунов, Н. П. Коваленко, В. І. Кучер, О. О. Черниш, А. С. Білоцерківська, М. М. Давиденко, Н. Б. Щebetюк, С. Д. Коваленко, Н. В. Маковська, О. В. Бажан; за заг. ред. Я. М. Гадзала; наук. ред. В. А. Вергунов. – К.: ТОВ «Наш формат», 2016. – 460 с. – (Кн. 96).

Серії «Відомі вчені-природознавці та освітяни України»:

1. Професор *ЗЛЕНКО Валентина Андріївна*: біобібліогр. покажч. наук. пр. за 1961–2014 роки / ННСГБ НААН; уклад. В. А. Вергунов, О. П. Анікіна, Л. А. Кириленко, А. С. Білоцерківська; наук. ред. В. А. Вергунов. – К. : ФОП «Корзун Д. Ю.», 2014. – 92 с. – (Кн. 8).

Співробітниками сектору наукознавства підготовлено і видано монографії, науково-допоміжні ретроспективні бібліографічні довідники та інші наукові видання:

1. *Українська академія аграрних наук. Персональний склад (академіки, члени-кореспонденти, почесні та іноземні члени). 1990–2004 рр.*: біогр. довід. / УААН, ДНСГ; уклад. В. А. Вергунов, Т. Ф. Дерлеменко, О. П. Анікіна, Л. А. Кириленко, О. С. Мудрук, Н. Г. Чайка, О. О. Черниш; наук. ред. В. А. Вергунов. – К.: Аграр. наука, 2006. – 612 с.

2. *Юркевич Є. О. Агробіологічні основи сівозмін Степу України: монографія* / Є. О. Юркевич, Н. П. Коваленко, А. В. Бакума. – Одеса: Одеське вид-во «ВМВ», 2011. – 240 с.

3. *Коваленко Н. П. Історичні аспекти становлення та розвитку сівозмін у системах землеробства України (XVIII–XIX ст.)* / Н. П. Коваленко; НААН, ДНСГБ. – К.: ФОП Корзун Д. Ю., 2011. – 70 с.

4. *Коваленко Н. П. Науково-організаційна діяльність Координаційно-методичної ради УАСГН, МСГ УРСР, ПВ ВАСГНІЛ та УААН з проблем*

сівозмін у системах землеробства України (1956–2010 рр.) / Н. П. Коваленко; НААН, ДНСГБ. – К.: ФОП Корзун Д. Ю., 2011. – 90 с.

5. *Кучер В. І. Україна 1941–1944 : трагедія народу за фасадом Священної війни: монографія* / В. І. Кучер, О. В. Потильчак. – К.: Біла Церква: ТОВ «Білоцерківдрук», 2011. – 368 с.

6. *Коваленко Н. П. Становлення та розвиток науково-організаційних основ застосування вітчизняних сівозмін у системах землеробства (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.): монографія* / Н. П. Коваленко; НААН, ННСГБ; наук. ред. В. А. Вергунов. – К.: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – 490 с.

7. *Календар знаменних і пам'ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2016 рік* / НААН, ННСГБ, Ін-т історії аграр. науки, освіти та техніки; уклад. В. А. Вергунов, С. Д. Коваленко, Н. П. Коваленко; за наук. ред. В. А. Вергунова. – К.: ФОП «Корзун Д. Ю.», 2015. – 250 с.

8. *Історія освіти, науки і техніки в Україні: матеріали Х Всеукр. конф. молодих учених та спеціалістів, присвяч. 150-річчю з часу засн. Полтавського т-ва сіл. госп-ва* / НААН, ННСГБ, Полтавська держ. аграр. акад. [та ін.]; редкол.: В. А. Вергунов, О. П. Анікіна, А. С. Білоцерківська [та ін.]. – Вінниця: ФОП «Корзун Д. Ю.», 2015. – Ч. 1. – 396 с.

9. *Історія освіти, науки і техніки в Україні: зб. доп. на пленер. засіданні та виступів переможців Х Всеукр. конф. молодих учених та спеціалістів, присвяч. 150-річчю з часу засн. Полтавського т-ва сіл. госп-ва* / НААН, ННСГБ, Полтавська держ. аграр. акад. [та ін.]; уклад. В. А. Вергунов, О. П. Анікіна, А. С. Білоцерківська [та ін.]; наук. ред. В. А. Вергунов. – Вінниця: ФОП «Корзун Д. Ю.», 2015. – Ч. 2. – 113 с.

10. *Історія освіти, науки і техніки в Україні: матеріали ХІ Всеукр. конф. молодих учених та спеціалістів, присвяч. 85-річчю Нац. акад. аграр. наук України, віковим ювілеєм появи Панфільської дослід. ст. ННЦ «Ін-т землеробства НААН», Дослід. ст. лікарських рослин Ін-ту агроєкології і природокористування НААН, 150 річчю від дня народж. проф. С. Л. Франкфурта, «Міжнар. року зернобобових», оголошеному рішенням*

Генеральної Асамблеї ООН, 15-річчю створення Ін-ту історії аграр. науки, освіти та техніки ННСГБ НААН й 10-річчю виходу електрон. наук. фах. вид. – між від. темат. зб. «Історія науки і біографістика» / Нац. акад. аграр. наук України; Нац. наук. с.-г. б-ка НААН; Ін-т кормів та сіл. госп-ва Поділля НААН [та ін.]; редкол.: В. А. Вергунов, О. П. Анікіна, А. С. Білоцерківська [та ін.]. – Вінниця, 2016. – Ч. 1. – 394 с.

11. *Історія освіти, науки і техніки в Україні* : матеріали XI Всеукр. конф. молодих учених та спеціалістів, присвяч. 85-річчю Нац. акад. аграр. наук України, віковим ювілеєм появи Панфільської дослід. ст. ННЦ «Ін-т землеробства НААН», Дослід. ст. лікарських рослин Ін-ту агроєкології і природокористування НААН, 150 річчю від дня народж. проф. С. Л. Франкфурта, «Міжнар. року зернобобових», оголошеному рішенням Генеральної Асамблеї ООН, 15-річчю створення Ін-ту історії аграр. науки, освіти та техніки ННСГБ НААН й 10-річчю виходу електрон. наук. фах. вид. – міжвід. темат. зб. «Історія науки і біографістика» / Нац. акад. аграр. наук України; Нац. наук. с.-г. б-ка НААН; Ін-т кормів та сіл. госп-ва Поділля НААН [та ін.]; уклад.: В. А. Вергунов, В. М. Товмаченко, Л. М. Татарчук, А. С. Білоцерківська, О. А. Пашківська; редкол.: В. А. Вергунов (голова). – Вінниця, 2016. – Ч. 2. – 112 с.

12. *Календар знаменних і пам'ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2017 рік* / НААН, ННСГБ; уклад. В. А. Вергунов, І.С. Бородай, Н.П. Коваленко, С.Д. Коваленко, Н.Б. Щебетюк. – К., 2016.–260 с.

13. *Професор С. Л. Франкфурт (1866–1954) – видатний вчений-агробіолог, один із дієвих організаторів академічної науки в Україні (до 150-річчя від дня народження)* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Центральне (Миронівський р-н, Київська обл.) – Київ, 17–18 листоп. 2016 р. / Нац. акад. аграр. наук України; Нац. наук. с.-г. б-ка НААН; Миронівський ін-т пшениці ім. В. М. Ремесла [та ін.]; уклад.: В. А. Вергунов, О. А. Демидов, А. С. Білоцерківська, М. М. Давиденко; редкол.: В. А. Вергунов (голова). – К.: ТОВ «Наш формат», 2016. – Ч. 1. – 200 с.

14. *Професор С. Л. Франкфурт (1866–1954) – видатний вчений-агробіолог, один із дієвих організаторів академічної науки в Україні (до 150-річчя від дня народження)* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Центральне (Миронівський р-н, Київська обл.) – Київ, 17–18 листоп. 2016 р. / Нац. акад. аграр. наук України; Нац. наук. с.-г. б-ка НААН; Миронівський ін-т пшениці ім. В. М. Ремесла [та ін.]; уклад.: В. А. Вергунов, Л. М. Татарчук, А. С. Білоцерківська, М. М. Давиденко; редкол.: В. А. Вергунов (голова). – К.: ТОВ «Наш формат», 2016. – Ч. 2. – 432 с.

Зазначені матеріали можуть бути використані істориками науки і техніки при підготовці фундаментальних праць, складанні програм відповідних курсів та спецкурсів, написанні підручників і навчально-методичних посібників з проблем історії вітчизняної аграрної науки.

Упродовж 2001–2017 рр. у секторі наукознавства плідно працювали і продовжують примножувати наукові здобутки доктори наук: В. І. Власов (2006–2011 рр.), М. А. Журба (2005–2011 рр.), В. А. Зленко (2006–2015 рр.), С. М. Клапчук (2016 р. – дотепер), Н. П. Коваленко (2011 р. – дотепер), А. П. Коцур (2004–2010 рр.), В. І. Кучер (2004 р. – дотепер), В. П. Михайлюк (2001–2003 рр.), С. С. Падалка (2005–2011 рр.), О. Я. Пилипчук (2001–2004 рр.), С. М. Рижук (2014 р.), В. С. Савчук (2001–2003 рр.), І. Т. Слюсар (2001–2007 рр.), А. С. Чайковський (2014 р.), В. В. Юрчишин (2007–2015 рр.); кандидати наук: А. С. Білоцерківська (2009 р. – дотепер), Т. Р. Грищенко (2013 р.), М. М. Давиденко (2016 р. – дотепер), З. П. Кірпицький (2001–2011 рр.), Н. І. Семчук (2006–2007 рр.), О. О. Черниш (2009–2016 рр.).

Нині сектор наукознавства очолює доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Коваленко Наталія Петрівна*.

У секторі працює 5 співробітників, з них 3 доктори і 2 кандидати наук:

- *Білоцерківська Алла Сергіївна*, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник сектору;

- *Давиденко Марина Миколаївна*, кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник сектору;

- *Клапчук Сергій Миколайович*, доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник сектору;

- *Коваленко Наталія Петрівна*, доктор історичних наук, старший науковий співробітник, завідувач сектору;

- *Кучер Володимир Іванович*, доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник сектору.

Доктором історичних наук Н. П. Коваленко висвітлено процес становлення та розвитку науково-організаційних основ застосування вітчизняних сівозмін в системах землеробства у другій половині ХІХ – на початку ХХІ ст. У контексті світового поступу аграрної науки, освіти й техніки виявлено чинники зародження і подальшого удосконалення сівозмін у землеробстві, які використовували на теренах України. Визначено внесок науково-дослідних установ та вищих навчальних закладів у становлення і збагачення теоретичних, методологічних та практичних знань у сільському господарстві України у контексті функціонування вітчизняної аграрної науки. Висвітлено теоретичну спадщину та внесок українських вчених і практиків у досягненнях сільськогосподарської науки та виробництва зазначеного періоду.

Обґрунтовано гіпотезу про системність характеру наукових знань про агрофітоценози, поглиблено аналіз їх основних теоретико-методологічних

Н. П. Коваленко

складових; встановлено специфіку теоретизації та концептуалізації застосування вітчизняних сівозмін, виділено та комплексно оцінено українську компоненту в контексті функціонування світової галузевої наукової думки, доведено її синтезуючу та генеруючу роль у вирішенні актуальних проблем щодо раціоналізації агроєкосистем в Україні; обґрунтовано визначальну роль методів у

дослідженні науково обґрунтованих агрофітоценозів, розкрито структуру і сутність методики польових досліджень.

З'ясовано визначальні чинники впливу координаційних інституцій на діяльність галузевих вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ щодо оптимізації агроєкосистем. З позицій системного підходу встановлено діяльність наукових шкіл і центрів як історично сформованих, інтелектуальних систем та їх роль щодо еволюції теоретичних, методологічних і практичних основ агрофітоценозів з метою раціоналізації землекористування в Україні. Визначено становлення і розвиток науки про агроєкосистеми та навчальної дисципліни в системі вищої аграрної освіти і складової сільськогосподарської дослідної справи; сутність та роль громадсько-управлінських і організаційних форм у процесі ефективного застосування агрофітоценозів.

Зараз наукову діяльність Н. П. Коваленко спрямовано на концептуальне встановлення чинників зародження теоретико-методологічних і практичних основ землеробства та рослинництва на теренах України. Визначення у контексті світового розвитку аграрної науки й техніки внеску науково-дослідних установ, вищих навчальних закладів та дослідницьких шкіл і центрів та з'ясування науково-практичної спадщини українських вчених і практиків-аграріїв у становлення та удосконалення науково-організаційних основ землеробства і рослинництва в Україні.

Доктором історичних наук С. М. Клапчуком з'ясовано найважливіші ознаки та особливості культурного процесу на теренах України та інших країн

світу від давніх часів до сучасності. Встановлено розвиток української культури як системи національних цінностей у контексті розвитку світового культурного процесу з урахуванням досягнень вітчизняної та зарубіжної історичної думки і змін, що відбулись в Україні та світі.

Визначено етапи історичного розвитку всіх складових культури – мистецтва, етнографії, матеріальної культури, наукового знання, всіх форм духовних цінностей. Виявлено проблеми розвитку культури українського

народу в контексті зарубіжного досвіду, з'ясовано їх взаємовплив.

Доктором історичних наук В. І. Кучером встановлено комплекс

актуальних проблем історії періоду Другої світової війни. Визначено проблеми початкового періоду війни з Німеччиною; становлення нацистського «нового порядку» в Україні; використання трудового потенціалу місцевого населення, зокрема військовополонених і «остарбайтерів», в інтересах окупантів. Проаналізовано економічну співпрацю частини населення України з окупантами, їхні

В. І. Кучер

спроби забезпечити підготовку професійних кадрів

для відновлення господарського потенціалу окупованих територій; наслідки варварського господарювання нацистів і запізніле «реформування» окупаційної політики; діяльність радянського руху Опору та його роль у зриві нацистських планів пограбування України.

Кандидатом історичних наук А. С. Білоцерківською здійснено

комплексне дослідження життєвого шляху та наукової спадщини вітчизняного вченого, державного діяча, педагога, одного з організаторів сільськогосподарської науки та освіти в Україні професора А. Г. Терниченка, який був редактором першого україномовного енциклопедичного видання із сільськогосподарської тематики «Енциклопедія сільського господарства», а також автором підручників «Ґрунтознавство» та «Рослинництво» («Курс хліборобства»), за якими у 1920–1930 рр. навчались тисячі учнів і студентів. Охарактеризовано період становлення та

А. С. Білоцерківська

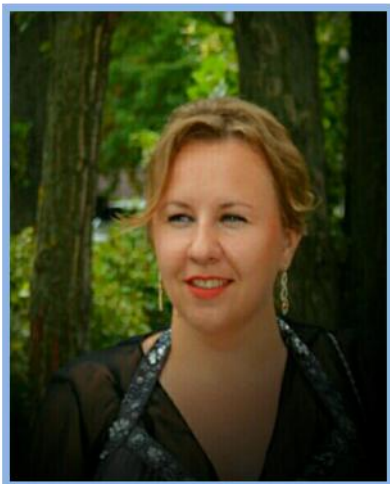
розвитку наукового світогляду А. Г. Терниченка під час

навчання у Харківському середньому землеробському училищі та Київському політехнічному інституті Імператора Олександра II, висвітлено його

державотворчу та педагогічну діяльність, проаналізовано особистий внесок у становлення та розвиток аграрної науки в Україні. Здійснено всебічний аналіз і показано цінність його творчої спадщини, яка становить понад 400 наукових та популярних праць.

Нею комплексно досліджено наукову діяльність визначного вітчизняного вченого, педагога, одного з організаторів сільськогосподарської науки та освіти в Україні та Радянському Союзі, доктора сільськогосподарських наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки Молдавської РСР С. П. Кулжинського. Охарактеризовано період становлення та розвитку його наукового світогляду під час навчання у Київському політехнічному інституті Імператора Олександра II; висвітлено освітню діяльність, проаналізовано особистий внесок у розвиток сільськогосподарської дослідної справи в Україні та Радянському Союзі у першій половині XX ст.; здійснено об'єктивний аналіз і показано значущість наукової спадщини вченого.

Кандидатом історичних наук М. М. Давиденко всебічно, комплексно досліджено творчий шлях, здобутки у науковій та організаційній роботі

видатного вченого-ботаніка академіка АН УРСР А. М. Гродзинського, який був головним редактором журналу «Физиология и биохимия культурных растений», республіканського міжвідомчого збірника «Интродукция и акклиматизация растений». Визначено чинники його становлення як науковця, здійснено історико-науковий аналіз творчих здобутків за основними

М. М. Давиденко напрямами наукової діяльності вченого.

Проаналізовано особистий внесок А. М. Гродзинського в розвиток ботанічної науки в Україні, зокрема таких її напрямів, як алелопатія, фітодизайн, інтродукція та акліматизація рослин, зелене будівництво, паркознавство, медична ботаніка. Здійснено всебічний аналіз і показано цінність творчої спадщини вченого, яка становить понад 300 наукових та популярних праць.

Здобутки співробітників сектору наукознавства неодноразово відзначалися державою. Стипендію Кабінету Міністрів для молодих вчених одержала А. С. Білоцерківська (2007–2009). Урядові та відомчі відзнаки неодноразово отримували А. С. Білоцерківська (2006, 2007, 2011, 2016), В. І. Власов (2008, 2011), Т. Р. Грищенко (2013), М. М. Давиденко (2006, 2009–2011, 2013–2015), В. А. Зленко (2006), З. П. Кірпаль (2005), Н. П. Коваленко (2015, 2017), А. П. Коцур (2007), В. І. Кучер (2009, 2011, 2014), В. П. Михайлюк (2002), С. С. Падалка (2006), О. Я. Пилипчук (2002), В. С. Савчук (2002), І. Т. Слюсар (2004, 2005), О. О. Черниш (2009, 2011, 2012, 2015) та ін.

Науковці сектору наукознавства є членами спеціалізованих вчених рад Д 26.373.01 у ННСГБ НААН (С. М. Клапчук, Н. П. Коваленко, В. І. Кучер) та Д 27.053.01 у ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (В. І. Кучер) із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.07 – історія науки й техніки. Вони також є членами

редакційних колегій: міжвідомчого тематичного збірника «Історія науки і біографістика», видання «Бюлетень ННСГБ НААН», журналів «Вісник аграрної історії», «Український історичний журнал» та ін.

Можна зробити висновок, що співробітники сектору наукознавства Інституту історії аграрної науки, освіти та техніки ННСГБ НААН успішно вирішують актуальні проблеми у галузі наукознавства, як цілісної методолого-соціальної системи знань про аграрну науку. Через те, що комплексність наукознавства виражається у використанні різних методів і досягнень всього різноманіття наук для розв'язання специфічних проблем, які не вирішує жодна з окремих наук. Тому співробітники сектору наукознавства узагальнюють світовий досвід розвитку аграрної науки, що активно впливає на інтеграцію вітчизняної аграрної науки з науковими системами інших високорозвинених країн, оскільки сучасна наука характеризується цілісними і різнобічними підходами системних досліджень.

Список використаних джерел

1. Вергунов В. А. Інститут історії аграрної науки, освіти та техніки ННСГБ НААН: ретроспектива становлення та перспективи (до 150-річчя діяльності) / В. А. Вергунов; Нац. акад. аграр. наук України; Нац. наук. с.-г. б-ка. – Вінниця, 2016. – 214 с.
2. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень / М. Т. Білуха. – К.: АБУ, 2002. – 480 с.
3. Добров Г. М. Наука о науке: начала науковедения / Г. М. Добров. – К.: Наукова думка, 1989. – 304 с.
4. Онопрієнко В. І. Історія української науки: курс лекцій / В. І. Онопрієнко, В. М. Ткаченко. – К., 2010. – 652 с.
5. Оноприенко В. И. Науковедение: поиск системных идей / В. И. Оноприенко. – К.: ГП «Информационно-аналитическое агентство». – 2008. – 288 с.

6. Оноприенко В. И. Методологические вопросы науковедения / В. И. Оноприенко. – К.: Гос. фонд фонд. исс., 2001. – 340 с.

7. Коваленко Н. П. Становлення та розвиток науково-організаційних основ застосування вітчизняних сівозмін у системах землеробства (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.): монографія / Н. П. Коваленко; НААН, ННСГБ; наук. ред. В. А. Вергунов. – К.: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – 490 с.

REFERENCES

1. Vergunov, V. A. (2016). *Instytut istorii' agrarnoi' nauky, osvity ta tehniky NNSGB NAAN: retrospektyva stanovlennja ta perspektyvy (do 150-richchja dijial'nosti)*. [Institute of History of Agricultural Science, Education and Technology NSAL NAAS: retrospective and prospects of formation (the 150th anniversary activities)]. *Nac. akad. agrar. nauk Ukrai'ny; Nac. nauk. s.-g. b-ka*. [Nat. Acad. Agric. Sciences of Ukraine; Nat. Science. Agricult. Library]. Vinnitsa, 214. [in Ukrainian].

2. Biluha, M. T. (2002). *Metodologija naukovyh doslidzhen'*. [Methodology of scientific researches]. Kyiv: ABU, 480. [in Ukrainian].

3. Dobrov, G. M. (1989). *Nauka o nauke: nachala naukovedenija*. [Science about science: beginning of science studies]. Kyiv: Naukova dumka, 304. [in Russian].

4. Onoprijenko, V. I., Tkachenko, V. M. (2010). *Istorija ukrai'ns'koi' nauky: kurs lekcij*. [History of Ukrainian science: course of lectures]. Kyiv, 652. [in Ukrainian].

5. Onoprienko, V. I. (2008). *Naukovedenie: poisk sistemnyh idej*. [Science studies: search of system ideas]. Kyiv: GP «Informacionno-analiticheskoe agentstvo», 288. [in Russian].

6. Onoprienko, V. I. (2001). *Metodologicheskie voprosy naukovedenija*. [Methodological questions of science studies]. Kyiv: Gos. fond fund. iss., 340. [in Russian].

7. Kovalenko, N. P. (2014). *Stanovlennja ta rozvitok naukovo-organizacijnih osnov zastosuvannja vitchiznjanih sivozmin u sistemah zemlerobstva (druga polovina XIX – pochatok XXI st.): monografija*. [The becoming and development of scientifically-organizational bases of application of home crop rotations in the systems of agriculture (the second half of XIX is beginning of XXI of century): monograph]. Kyiv: TOV «Nilan-LTD», 490. [in Ukrainian].

Рецензент:

Шевченко В.Ф., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 17.03.2017 р.